

ВИДИ ПОРУШЕНЬ АВТОРСЬКИХ ПРАВ У МЕРЕЖІ ІНТЕРНЕТ TYPES OF COPYRIGHT VIOLATIONS IN THE INTERNET

Кирилюк А.В.,

кандидат юридичних наук,

доцент кафедри права інтелектуальної власності
та корпоративного права

Національного університету «Одеська юридична академія»

Стаття присвячена розгляду питань щодо визначення поняття «Інтернет», розкриття особливостей розміщення творів у мережі Інтернет. Розглянуто технічні фактори, які властиві творам, розміщеним у мережі Інтернет. Надане визначення «порушення авторських прав в мережі Інтернет» та проаналізовано його види. Визначено причини незаконного використання об'єктів авторського права в мережі Інтернет.

Ключові слова: Інтернет, твір, авторські права, правопорушення, майнові права, немайнові права, інформація, технології, інформаційний простір, договір, копіювання, дегіталізація, фіксація творів, відтворення, розповсюдження.

Статья посвящена рассмотрению вопросов относительно определения понятия «Интернет», раскрытия особенностей размещения произведений в сети Интернет. Рассмотрены технические факторы, которые свойственны произведениям, размещенным в сети Интернет. Приводится определение «нарушение авторских прав в сети Интернет», а также проанализированы виды нарушений. Определены причины незаконного использования объектов авторского права в сети Интернет.

Ключевые слова: Интернет, произведение, авторские права, правонарушение, имущественные права, неимущественные права, информация, технологии, информационное пространство, договор, копирование, дегитализация, фиксация произведений, воссоздание, распространение.

The article is devoted consideration of questions in relation to determination of concept the «Internet», opening of features of placing of works in a network the Internet. Technical factors are considered, what incident to works placed in a network the Internet. Extended definition of «violation» of copyright on the Internet and analyzed its species. The reasons of illegal use of copyrighted works on the Internet.

Key words: Internet, work, copyrights, copyright violations, information, technologies, property rights, non-property rights, information technology, information space, contract, copy, digitalization, fixing of works, recreation, distribution, reproduction.

Постановка проблеми. Виникнення і розвиток мережі Інтернет сприяло різкому розширенню інформаційних можливостей особистості й суспільства. На даний момент мережа Інтернет являє собою простір для всілякої інформації та в перспективі, очевидно, стане основним джерелом інформації у світі. Безперечно, з позицій суспільної користі чим більше в мережі Інтернет публікується літературних і музичних творів, фільмів, програмного забезпечення і баз даних, тим краще, оскільки технології та сервіси мережі Інтернет дають можливість оперативно і з мінімальними економічними витратами надавати необхідний обсяг інформації великій кількості користувачів, сприяючи тим самим розвитку особистості й суспільства. Найчастіше, однак, при публікації або розміщенні тих чи інших об'єктів авторського права у мережі Інтернет порушуються або створюються умови для порушення авторських прав, і стає очевидним, що свобода інформаційного обміну може бути не тільки на благо, а й на шкоду. З одного боку, вільне розповсюдження творів сприяє легкому доступу суспільства до загальнопланетарної бібліотеки культури та знань усіх часів та народів, а з іншого боку, ті, за рахунок кого це можливо (власники майнових прав), про яких забуває суспільство, теж бажають мати кошти для існування. До всього цього додаються суб'єкти, бізнес яких збудовано на експлуатаванні об'єктів авторського права, та вони зазвичай байдужі до ідеї світової криниці знань [1, с. 125-126].

Ніхто сьогодні не буде сперечатися з твердженням, що Інтернет – це явище корисне й шкідливе одночасно. Специфіка всесвітньої мережі Інтернет полягає в її дуалістичній природі. По-перше, Інтернет – це телекомунікаційна мережа та ієрархічна структура, яка включає певні єдині стандарти обміну інформацією та єдину систему адресації. А по-друге, це глобальний (всесвітній) та загальнодоступний інформаційний простір, котрий не

має єдиного централізованого керування, єдиного власника та відокремленого майна. Серед користувачів світової інформаційної павутини можна виділити тих, хто використовує інформаційну мережу для пошуку та отримання необхідних платних і безкоштовних відомостей і послуг, і тих, хто не тільки шукає, читає, купує, грає, а й сам створює web-сторінки, виставляючи інформацію в мережу. Інформаційні ресурси Інтернет включають інформацію у вигляді електронних документів різних типів: текстові, аудіо - та відеоматеріали, графічні об'єкти, бази даних, програми та інше. Як правило, мета подання інформації в Інтернет – довести її до відома інших користувачів. Унікальність Інтернету полягає в тому, що можна в будь-який час дня і ночі, одноразово або багато разів знайомитися з матеріалами, розміщеними в мережі, копіювати їх, відсилати кому-небудь за умови, що у вас є вихід в Інтернет.

Отже, сама природа електронних телекомунікацій вимагає багаторазового копіювання даних у процесі передачі їх каналами зв'язку та ознайомлення з ними, у зв'язку з цим постають питання стосовно дотримання авторських прав при такому копіюванні.

І ось тут виникає проблема. Проблема авторського права в мережі Інтернет. Одні вважають, що мережу Інтернет потрібно підпорядкувати звичайним законам, інші говорять, що авторські права в мережі Інтернет - категорія віртуальна, доводити їх не варто, та й не вийде. Тобто розкид думок - від верховенства закону в мережі Інтернет до повної свободи дій. На сьогодні норми, що регулюють діяльність у світовій інформаційній павутині, відсутні. Тому найчастіше порушуються авторські права в мережі Інтернет - права на об'єкти інтелектуальної власності, зокрема авторські права фізичних і юридичних осіб.

Інформаційні та комунікаційні технології породжують у мережі Інтернет велику низку порушень,

таких як: крадіжка, передрук, плагіат, піратство, ухилення від сплати авторської винагороди. Реєстрація об'єктів авторських прав проводиться в Українському агентстві з авторських прав на підставі ст. 11 Закону України «Про авторське право і суміжні права» [2] та Постанови КМУ «Про державну реєстрацію авторського права і договорів, які стосуються права автора на твір». Підставою для таких порушень є те, що під час реєстрації не проводяться перевірки й експертизи твору на предмет плагіату, крім того, навіть дата реєстрації твору не має тут значення, оскільки в мережі Інтернет між оприлюдненням тексту і відтворенням його іншими особами може пройти кілька хвилин. Також метод управління майновими правами через організацію колективного управління на підставі розділу IV Закону України «Про авторське право і суміжні права» не може бути реалізованим з тієї самої причини. Проблема пов'язана з недосконалістю законодавчої бази, слабкістю доказовості та специфікою відносин, що виникають у мережі Інтернет. Тому завданням сучасного авторського права є досягнення справедливого та життєздатного балансу інтересів володільців авторських прав та користувачів творів, розміщених у мережі Інтернет.

Стан дослідження проблеми. Проблеми порушення авторських прав у мережі Інтернет, правового регулювання відносин, що виникають у зв'язку з використанням об'єктів авторського права в мережі Інтернет та розміщення творів у мережі Інтернет існують вже декілька років, а спеціальної літератури дуже мало. Здебільшого вона представлена статтями в періодичних виданнях та матеріалах, розміщених у самій мережі Інтернет та існує виключно в електронному форматі. У зв'язку з цим заслуговують на увагу праці таких вчених, як: Ч.Н. Азімов, В.М. Антонов, С.А. Бабкіна, І.А. Безклубий, М.М. Богуславський, Ю.Л. Бошицький, О.В. Дзера, А.С. Довгерт, Р.В. Дроб'язко, В.О. Калятин, В.Б. Наумова, О.М. Пастухов, І.М. Рассолов, М.А. Якушев, М.Є. Черкес та інші. Виходячи з наукових напрацювань з даного питання, розглянемо проблему більш детально.

Виклад основних положень. У зв'язку з розвитком цифрових технологій і розширенням можливих форм існування об'єктів авторського права, які більше не обмежуються виключно фізичними носіями інформації, виникають і нові форми порушень прав суб'єктів авторського права. Це пов'язано з тим, що багато користувачів Інтернету є необізнаними з сучасною системою охорони авторських прав і порушують їх ненавмисно й не з майнових міркувань. Але незнання законів згідно із загальною визначеною принципом права не повинно бути підставою для звільнення порушників від юридичної відповідальності.

Порушенням авторського права та (або) суміжних прав є вчинення особою дій, які порушують майнові та особисті немайнові права суб'єктів авторського права та (або) суміжних прав (наприклад, передача вищезазначених об'єктів із використанням Інтернету без дозволу суб'єктів авторського права та (або) суміжних прав).

Серед причин масового незаконного відтворення примірників творів, що охороняються авторським правом, у мережі Інтернет, з одного боку, можна виділити технічну простоту здійснення операції. З розвитком техніки користувачеві мережі Інтернет все менше часу потрібно для отримання на своєму комп'ютері тотожної копії твору або такої, що практично не поступається оригіналу за якістю. До цих пір через Інтернет складно передавати лише відеозображення у зв'язку з великим розміром відеоінформації. Передача ж літературних і музичних творів здійснюється зі швидкістю, яка набагато перевищує швидкість прочитання або прослуховування таких творів. Інакше кажучи, Інтернет розрос-

тається не за рахунок нової інформації, або контенту, а за рахунок активного розмноження вже наявного, тобто одні й ті самі матеріали багаторазово розтаскуються по сайтам, що не можливо зробити без порушення норм авторського права.

З іншого боку, легкість, «домашність» порушення, скоєного перед екраном персонального комп'ютера, створює оманливе відчуття невинності й повної захищеності.

Крім того, порушення авторських прав у мережі Інтернет можуть бути пов'язані з недосвідченістю, функціональною невідповідністю користувача.

Інша причина незаконного обігу творів полягає в елементарній відсутності привабливих варіантів легального отримання необхідних творів за наявності нелегальних. Очевидно, що окремі правовласники не в змозі відслідковувати поширення об'єктів, які охороняються в цифрових мережах, та їх використання при створенні продуктів мультимедіа. Правовласники фактично позбавлені можливості захищати свої права в цифровому середовищі тими способами, що й при звичайному використанні об'єктів авторських прав.

Однак існує явна зацікавленість не тільки практично всіх правовласників, але й більшості користувачів у знаходженні легальних способів вирішення виникаючих проблем.

Існує низка помилкових суджень щодо законності використання творів у мережі Інтернет. Одна з них – розміщення творів на сайті за усьмим погодженням з автором. Відповідно до Закону «Про авторське право і суміжні права» форма авторського договору, на підставі якого повинні бути передані майнові права, повинна бути письмовою. Звичайно, недотримання письмової форми договору не тягне за собою його недійсність, а лише позбавляє сторони права посилаючися на показання свідків. Однак у зв'язку з особливостями авторського договору (зокрема, необхідністю погодити в ньому не тільки майнові права, які передаються, але й термін, територію, можливість переуступки прав третім особам та ін.) усна домовленість майже ніколи не тягне за собою передачу авторських прав. Як наслідок, використання твору стає незаконним і дає можливість автору або його правонаступнику подавати до суду.

Також помилковим є твердження, що створення електронних бібліотек не порушує нічиїх прав. Відомо, що вчинний Закон «Про авторське право і суміжні права» встановлює певні пільги щодо використання творів бібліотеками, зокрема, бібліотека має право без дозволу автора і без виплати йому гонорару здійснювати репрографічне відтворення, тобто репродукування, під яким розуміється відтворення шляхом фотокопіювання або за допомогою інших технічних засобів, інших, що відрізняються від видання. Проте дана норма аж ніяк не дозволяє ні оцифрувати (відтворювати) твір, ні розміщувати твір на сайті.

Слід зазначити, що обриси правопорушень у сфері авторсько-правових відносин у мережі Інтернет значною мірою змінюються.

По-перше, суб'єкт правопорушення стає важко помітним, особливо якщо він оперує з пересічного інтернет-кафе або іншого місця загального користування.

По-друге, правопорушення у віртуальному світі тривалий час може залишатися непоміченим, оскільки відбувається воно в режимі «on-line», а ніякого моніторингу за правовим порядком у мережі Інтернет поки не ведеться.

По-третє, твір, що не має спеціального захисту, з моменту розміщення його в мережі Інтернет стає легко доступним для кожного, хто забажає його відтворити, скопіювати, використовувати в компіляції, змінити, нарэшту, з метою нашкодити репутації автора. І цей процес

стає незворотнім у зв'язку з тим, що підробка встигла широко поширитися по мережі.

Класифікація порушень авторського права, особливо в мережі Інтернет, полегшує пошук нових, найбільш адекватних та ефективних механізмів правового захисту авторських прав.

Класичний підхід до класифікації порушень у сфері авторського права поділяє їх на ті, що порушують виключні майнові права, та на ті, що порушують особисті немайнові права суб'єктів авторського права. При цьому особисті немайнові права авторів досить рідко є безпосередньою метою правопорушень. Здебільшого порушення особистих немайнових прав суб'єктів авторського права супроводжуються правопорушенням, спрямованим на порушення виключних майнових прав.

Порушення авторського права також можуть бути класифіковані на первинні та вторинні.

У випадку, коли суб'єкти правопорушення порушують авторські права безпосередньо, наприклад, шляхом порушення таких особистих немайнових прав суб'єктів авторського права, як авторське право, право на недоторканність твору, право на ім'я, право на захист своєї репутації, право на публічне використання твору, шляхом незаконного використання, в тому числі розповсюдження, об'єктів авторського права, такі правопорушення можна назвати первинними або прямими [3, с. 9-10].

Одним з яскравих прикладів первинного порушення авторських прав у мережі Інтернет є незаконне створення копії чужого твору. Копіюванням твору в мережі Інтернет є, по суті, будь-яке зберігання твору, здійснюване за допомогою електронних засобів. Копіюванням будь-якого виду твору буде також створення тимчасових копій або ж копій, які є похідними у зв'язку з якою-небудь іншою формою використання твору. Факт поширення таких тимчасових, безстрокових копій у мережі Інтернет означає, що на якомусь ресурсі може знаходитися копія, що порушує авторські права.

Така форма первинного порушення авторського права, як незаконне розповсюдження об'єкта авторського права, має місце не тільки у випадку поширення книг або компакт-дисків, але й у разі створення копій в електронній формі або в разі створення можливості перегляду і/або скачування твору з веб-сайту, що є своєрідною формою розповсюдження об'єктів авторського права в мережі Інтернет.

Незаконна адаптація твору, що включає і його переклад, також є прикладом первинного порушення прав суб'єктів авторського права. Відносно такого об'єкта авторського права, як комп'ютерна програма, адаптацією буде зміна версії програми або ж її «переклад». Переклад у даному контексті представляє собою версію програми, яка є результатом перетворення попередньої версії у версію з іншою комп'ютерною мовою або іншим кодом.

Разом із тим правомірний користувач копії комп'ютерної програми має право створювати в подальшому копії з цієї копії, а також адаптувати копію комп'ютерної програми за умови, що це є необхідним для її законного використання, а також якщо ці дії не заборонені договором або іншими формами домовленостей, що регулюють умови правомірного використання копії комп'ютерної програми.

Отже, найпоширенішими порушеннями авторських прав вважаються розповсюдження контрафактних копій програм та творів у цифровій формі в мережі Інтернет. Проблема полягає у високій складності технічної фіксації факту порушення авторських прав як необхідної пе-

редумови початку судового розгляду справи. Порушення авторських прав у глобальній інформаційній мережі правильно вважають однією з найгостріших проблем, які потребують негайного вирішення [4].

Вторинні порушення прав суб'єктів авторського права включають у себе порушення, вчинені суб'єктами, дії яких безпосередньо не порушують права авторів, але створюють відповідні умови для такого порушення шляхом розробки відповідних технологій, які використовуються безпосереднім правопорушником авторських прав.

До вторинних або непрямих видів порушення авторського права можуть бути віднесені, наприклад, публікація та розповсюдження ключів до певного програмного забезпечення. Так звані «кряки», які є популярним засобом подолання технічних засобів захисту об'єктів авторського права або ж дозволяють вилучити та/або замінити інформацію на об'єкті авторського права щодо його законного правовласника. Ситуація з цим видом правопорушень складна з декількох причин. По-перше, не є зрозумілим, що можна вважати технічними засобами захисту авторських прав, через те, що в національному законодавстві відсутні навіть згадки про них. Тобто, не маючи можливості ідентифікувати технічні засоби захисту, ми не маємо можливості говорити про те, що їх обходять. У сусідній РФ, наприклад, технічними засобами захисту авторських прав вважають будь-які технології, технічні засоби або їх компоненти, що контролюють доступ до твору, запобігають або обмежують дії, які заборонені автором або іншим право володільцем відносно твору [5, с. 43] (ст. 1299 ЦК РФ).

Порушення прав інтелектуальної власності викликає необхідність застосування норм Цивільного кодексу України, Господарського кодексу України, Кримінального кодексу України, а також Кодексу України про адміністративні правопорушення. Захист авторських прав на кожний об'єкт інтелектуальної власності визначено в Законах України «Про авторське право і суміжні права», «Про охорону прав на винаходи і корисні моделі», «Про охорону прав на знаки для товарів і послуг» тощо. Але завдяки інтегруванню України в європейську спільноту, розвитку законодавства, судової практики, простіше та економічно вигідніше діяти правомірно, домовившись із власником про використання, володіння та розпорядження об'єктом інтелектуальної власності. Прикладом цього є укладання ліцензійних договорів і ліцензій, договорів комерційної концесії (франчайзинг), договорів передачі виключних прав та ін.

Незважаючи на недосконалість нашого законодавства у сфері інтелектуальної власності, ця проблема продовжує бути актуальною для всього світового суспільства. Зважаючи на досвід наших зарубіжних колег, ми можемо вдосконалити існуючі норми, враховуючи нові прецеденти, юридичну, судову практику та інші надбання суспільства, та створити власну модель цивілізованого ринку інтелектуальної власності в українському секторі мережі Інтернет. Основою її мають стати своєрідні копірайт-центри, що займатимуться видачею ліцензій на використання творів, матимуть власну базу даних та контролюватимуть отримання авторами виногороди. Особа чи організація, що хоче отримати право на використання певного авторського твору, може звернутися до цього центру, який, у свою чергу, буде контактувати з авторськими товариствами. Але реалізація такої системи неможлива без створення всесвітньої бази даних та обміну інформацією на державному рівні.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ:

1. Серго А.Г. Інтернет і право / А.Г. Серго // Бестселлер – 2003. – С. 125-126. (271 с.)
2. Закон України Про авторське право та суміжні права [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://zakon1.rada.gov.ua>

3. Денисюк М. Інтелектуальна власність в Інтернет: нові можливості чи нові проблеми / М. Денисюк // Інтелектуальна власність. – 2009. - № 6. – С. 9-12.
4. Денисюк М. Інтелектуальна власність та Інтернет: нові можливості чи нові проблеми? / М. Денисюк // Інтелектуальна власність – 2009 - № 6 – С. 10.
5. Компьютерные преступления: FAQ (ответы на часто задаваемые вопросы) // ИС. Авторское право и смежные права. – 2010. – № 3. – С.43 – 49.